

Enquête over buurtaalonderwijs en taal- en ontmoetingsprojecten in scholen van de Euregio Maas-Rijn

SAMENVATTING VAN DE RESULTATEN EN AANBEVELINGEN

1. Situering van het onderzoek

Vanwege haar samenstelling en haar geografische positie is de Euregio Maas-Rijn de plaats bij uitstek waar het leren van Duits, Frans en Nederlands bijzonder zou moeten worden ondersteund. In het kader van de grensoverschrijdende samenwerking in de Euregio Maas-Rijn, benadrukte de Raad van de Stichting Euregio Maas-Rijn in het verleden al via meerdere resoluties¹ het belang van een goede kennis van het Frans, Duits en Nederlands en van meertaligheid in de EMR.

Op initiatief van de Euregioraad, ontwikkelde een eerste euregionale werkgroep met onderwijsdeskundigen een “euregionale talenstrategie”² om de kennis van de EMR-talen te versterken en het aanleren van deze talen vanaf een jonge leeftijd te bevorderen. Het Bestuur van de Stichting EMR keurde deze strategie goed en dit thema werd als beleidsprioriteit opgenomen in Commissie III “Jeugd, cultuur, onderwijs en euregionale identiteit”. De euregionale Commissie III besloot in het najaar van 2004 een tweede werkgroep in het leven te roepen die zij mandateerde om praktische invulling te geven aan deze strategie.

In 2005 zette de Werkgroep “Euregionale Talen 2”³ een grootschalige enquête op die peilde naar het buurtaalonderwijs en –projecten in alle basis- en secundaire scholen in de Euregio Maas-Rijn⁴. Tijdens de conferentie “Euregionale meertaligheid: een uitdaging” die de Stichting Euregio Maas-Rijn organiseerde te Jemeppe-Seraing op 30 november 2005, werden de resultaten van een voorlopige analyse van de enquête voorgesteld.

De volledige wetenschappelijke verwerking van deze bevraging leidt tot enkele dwingende vaststellingen. *Als de deelname aan de enquête een weerspiegeling is van het belang dat gehecht wordt aan buurtaalonderwijs en –projecten, dan staat de EMR, wil ze de Europese doelstellingen “Moedertaal + 2” realiseren en daarbij de buurtaalen promoten, nog voor een zeer belangrijke uitdaging.* De vaststellingen en conclusies van genoemde enquête kunnen daarbij van groot nut zijn.

2. Opbouw van het verslag

Dit verslag bestaat uit 5 secties. Eerst zal een meer gedetailleerd overzicht worden gegeven van de belangrijkste resultaten die bekomen werden via de statistische gegevensanalyse.

¹ Resolutie van de Euregioraad d.d. 1998.05.12 “Onderwijs in de tweede respectievelijk derde taal in scholen van de Euregio”; Resolutie van de Euregioraad d.d. 2002.10.07 “Waarom we de taal van de burens al op jonge leeftijd moeten leren”

² Euregionale talenstrategie “Is de Euregionale burger van morgen meertalig?” okt. 2003.

³ De partnerregio’s zijn vertegenwoordigd in de “Werkgroep Euregionale talen 2” door de heer Luk Robijns (voorzitter), de heer Willy Clijsters, mevrouw Rosella Benati, de heer Paul Palmen, de heer Georg Fehrmann, mevrouw Ruth De Sy, de heer Gérard Reynders, mevrouw Bernadette Rasquin, de heer Hans De Jong, mevrouw José Mastenbroek en mevrouw Astrid Hannes (secretaris).

⁴ Enquête over buurtaalonderwijs en taal- en ontmoetingsprojecten in scholen van de Euregio Maas-Rijn, uitgevoerd door de Werkgroep Euregionale talen 2 (sep.-okt. 2005).

Vervolgens lijsten we de voornaamste conclusies op en voorzien deze van enkele interessante aanvullende opmerkingen die door de deelnemers werden geformuleerd tijdens het invullen van de enquête. Voorts gaat onze aandacht uit naar een aantal wensen inzake aanvullende overheidssteun. We eindigen met enkele concrete aanbevelingen.

3. Algemeen overzicht van de resultaten

Voor deze studie werden uiteindelijk 540 bruikbare enquêtes verzameld. In totaal telt de EMR 1694 scholen. Dit betekent dus dat er een antwoordgraad van 32% is gehaald. Van deze 1694 instellingen gaven er 100 (6%) te kennen dat ze deelnemen (of deelgenomen hebben) aan een buurtaal- en ontmoetingsproject. 440 scholen (26%) deelden mee dat ze niet deelnemen aan een dergelijk project. Laten we de resultaten voor beide groepen even van naderbij bekijken.

3.1. Scholen die WEL deelnemen aan een buurtaal-en ontmoetingsproject

Concreet hebben scholen die behoren tot deze groep gereageerd op 6 gesloten (meerkeuze)vragen. Deze luiden als volgt:

- Wat is de doeltaal van het project?
- Welke doelgroep wordt beoogd?
- Om welke soort samenwerking gaat het?
- Welk type contacten vindt plaats tussen de deelnemers?
- Wordt het project financieel /pedagogisch ondersteund?
- Komt de studie van buurtalen volgens u genoeg aan bod in uw onderwijsinstelling?

Tabel 1 geeft een overzicht van de bekomen resultaten⁵.

Tabel 1: overzicht resultaten voor scholen die WEL deelnemen aan buurtaal- en ontmoetingsproject

	Resultaten voor EMR: 100 cases (6%)
DOELTAAL	Nederlands 3% > Duits 2% > Frans 2%
DOELGROEP	Leerlingen 6% > leerkrachten 1% > directie 1%
TYPE PROJECT	Uitwisseling 4% > correspondentie 2% > andere 1% > parallele les = immersie 1%
TYPE CONTACT	Reëel contact 5% > virtueel contact 3%
ONDERSTEUNING	Financiële ondersteuning 3% > pedagogische ondersteuning 1%
AANDACHT	Voldoende aandacht 4% > onvoldoende aandacht 1%
	Resultaten voor subregio LUIK: 40 cases (2%)
DOELTAAL	Nederlands 2% > Duits 1% > Frans 0,4%
DOELGROEP	Leerlingen 2% > leerkrachten 0,3% > directie 0,1%
TYPE PROJECT	Uitwisseling 2% > correspondentie 1% > immersie 0,5% > parallele les = andere 0,3%
TYPE CONTACT	Reëel contact 2% > virtueel contact 1%
ONDERSTEUNING	Financiële ondersteuning 1% > pedagogische ondersteuning 1%
AANDACHT	Voldoende aandacht 2% > onvoldoende aandacht 0,5%
	Resultaten voor subregio NEDERLANDS LIMBURG: 14 cases (1%)
DOELTAAL	Duits 1% > Nederlands 1% > Frans 0,3%
DOELGROEP	Leerlingen 1% > leerkrachten 0,3% > directie 0,1%
TYPE PROJECT	Uitwisseling 0,5% > andere 0,2% > correspondentie = parallele les = immersie 0,2%
TYPE CONTACT	Reëel contact 1% > virtueel contact 0,4%
ONDERSTEUNING	Financiële ondersteuning 1% > pedagogische ondersteuning 0,2%
AANDACHT	Voldoende aandacht = onvoldoende aandacht 0,3%
	Resultaten voor subregio BELGISCH LIMBURG: 18 cases (1%)

⁵ Percentages staan steeds voor de verhouding ten overstaan van de gehele EMR-schoolpopulatie (i.e. 1694 instellingen) behalve voor 'basisonderwijs' en 'secundair onderwijs'. Hier drukken de percentages de verhouding uit t.o.v. het totaal aantal basisscholen in de EMR (i.e. 1199) enerzijds en t.o.v. het totaal aantal secundaire scholen binnen de EMR (i.e. 495) anderzijds.

DOELTAAL DOELGROEP TYPE PROJECT TYPE CONTACT ONDERSTEUNING AANDACHT	Frans 1% > Duits 0,2% > Nederlands 0,2% Leerlingen 1% > leerkrachten 0,1% > directie 0,1% Uitwisseling 1% > correspondentie 0,3% > andere 0,2% > parallele les 0,1% > immersie 0% Reëel contact 1% > virtueel contact 0,5% Financiële ondersteuning 0,4% > pedagogische ondersteuning 0,2% Voldoende aandacht 1% > onvoldoende aandacht 0,1%
Resultaten voor subregio AKEN: 26 cases (2%)	
DOELTAAL DOELGROEP TYPE PROJECT TYPE CONTACT ONDERSTEUNING AANDACHT	Nederlands 1% > Frans 1% > Duits 1% Leerlingen 2% > leerkrachten 0,4% > directie 0,2% Uitwisseling 1% > andere 0,5% > correspondentie 0,2% > parallele les 0,1% > immersie 0,1% Reëel contact 1% > virtueel contact 1% Financiële ondersteuning 1% > pedagogische ondersteuning 0,3% Voldoende aandacht 1% > onvoldoende aandacht 0,1%
Resultaten voor subregio DUITSTALIGE GEMEENSCHAP: 2 cases (0,1%)	
DOELTAAL DOELGROEP TYPE PROJECT TYPE CONTACT ONDERSTEUNING AANDACHT	Frans 0,1% > Duits 0,1% > Nederlands 0% Leerlingen = leerkrachten 0,1% > directie 0,1% Correspondentie = uitwisseling = parallele les = andere 0,1% > immersie 0% Reëel contact = virtueel contact 0,1% Financiële ondersteuning = pedagogische ondersteuning 0,1% GEEN DATA BESCHIKBAAR
Resultaten voor BASISONDERWIJS: 33 cases (3%)	
DOELTAAL DOELGROEP TYPE PROJECT TYPE CONTACT ONDERSTEUNING AANDACHT	Nederlands 2% > Frans 1% > Duits 0,8% Leerlingen 3% > leerkrachten 1% > directie 0,4% Uitwisseling 2% > correspondentie 1% > andere 0,7% > immersie 0,5% > parallele les 0,3% Reëel contact 2% > virtueel contact 1% Financiële ondersteuning 2% > pedagogische ondersteuning 1% Voldoende aandacht 1% > onvoldoende aandacht 1%
Resultaten voor SECUNDAIR ONDERWIJS: 67 cases (14%)	
DOELTAAL DOELGROEP TYPE PROJECT TYPE CONTACT ONDERSTEUNING AANDACHT	Nederlands 7% > Duits 6% > Frans 6% Leerlingen 13% > leerkrachten 2% > directie 1% Uitwisseling 11% > correspondentie 4% > andere 3% > parallele les 2% > immersie 1% Reëel contact 2% > virtueel contact 1% Financiële ondersteuning 5% > pedagogische ondersteuning 3% Voldoende aandacht 10% > onvoldoende aandacht 2%

3.2. Scholen die NIET deelnemen aan een buurtaal- en ontmoetingsproject

Instellingen die behoren tot deze groep respondenten werd gevraagd te reageren op twee gesloten vragen:

- Waarom neemt u niet of niet meer deel aan taalprojecten?⁶
- Komt de studie van buurtalen volgens u voldoende aan bod in uw onderwijsinstelling?

Tabel 2 geeft een overzicht van de bekomen resultaten⁷.

Tabel 2: overzicht resultaten voor scholen die NIET deelnemen aan buurtaal- en ontmoetingsproject

Resultaten voor EMR: 440 cases (26%)	
GEEN DEELNAME AANDACHT	Belasting 15% > middelen 7% > andere 6% > interesse 4% > meerwaarde 3% > resultaat 2% > partner 2% > onmogelijk 1% Onvoldoende aandacht 15% > voldoende aandacht 7%
Resultaten voor subregio LUIK: 175 cases (10%)	

⁶ Antwoordmogelijkheden op deze vraag waren: geen interesse, te weinig middelen, te hoge werkbelasting, vinden geen partnerschool, onvoldoende meerwaarde, onvoldoende resultaat, onmogelijk, andere

⁷ Percentages staan steeds voor de verhouding ten overstaan van de gehele EMR-schoolpopulatie (i.e. 1694 instellingen) behalve voor 'basisonderwijs' en 'secundair onderwijs'. Hier drukken de percentages de verhouding uit t.o.v. het totaal aantal basisscholen in de EMR (i.e. 1199) enerzijds en t.o.v. het totaal aantal secundaire scholen binnen de EMR (i.e. 495) anderzijds.

GEEN DEELNAME AANDACHT	Belasting 6% > middelen 3% > andere 2% > meerwaarde 2% > interesse 1% > resultaat 1% > partner 0,4% > onmogelijk 0,3% Onvoldoende aandacht 6% > voldoende aandacht 3%
Resultaten voor subregio NEDERLANDS LIMBURG: 76 cases (4%)	
GEEN DEELNAME AANDACHT	Belasting 3% > andere 2% > middelen 1% > interesse 1% > meerwaarde 0,4% > onmogelijk 0,2% > resultaat 0,1% > partner 0,1% Onvoldoende aandacht 3% > voldoende aandacht 0,4%
Resultaten voor subregio BELGISCH LIMBURG: 59 cases (3%)	
GEEN DEELNAME AANDACHT	Andere 2% > belasting 2% > middelen 1% > interesse 1% > meerwaarde 1% > resultaat 0,5% > partner 0,3% > onmogelijk 0,1% Voldoende aandacht 1% > onvoldoende aandacht 1%
Resultaten voor subregio AKEN: 115 cases (7%)	
GEEN DEELNAME AANDACHT	Belasting 5% > middelen 2% > interesse 1% > partner 1% > resultaat 1% > meerwaarde 0,5% > andere 0,1% > onmogelijk 0% Onvoldoende aandacht 5% > voldoende aandacht 1%
Resultaten voor subregio DUITSTALIGE GEMEENSCHAP: 15 cases (1%)	
GEEN DEELNAME AANDACHT	Resultaat 0,4% > andere 0,3% > middelen 0,2% > partner = belasting 0,2% > meerwaarde 0,1% > interesse = onmogelijk 0,1% Voldoende aandacht 1% > onvoldoende aandacht 0,1%
Resultaten voor BASISONDERWIJS: 207 cases (17%)	
GEEN DEELNAME AANDACHT	Belasting 10% > middelen = andere 4% > interesse 3% > meerwaarde 2% > resultaat 2% > partner 1% > onmogelijk 0,2% Onvoldoende aandacht 9% > voldoende aandacht 4%
Resultaten voor SECUNDAIR ONDERWIJS: 58 cases (12%)	
GEEN DEELNAME AANDACHT	Belasting 6% > andere 4% > middelen 3% > interesse 2% > resultaat 2% > partner = meerwaarde 1% > onmogelijk 1% Onvoldoende aandacht 6% > voldoende aandacht 4%

4. Conclusies

Op basis van de bekomen resultaten kunnen we tot een aantal algemene conclusies komen. We vatten ze hieronder kort samen:

1. **Nederlands is de meest gebruikte doeltaal binnen de EMR, gevolgd door Duits en Frans.**
2. **De meeste buurtaal- en ontmoetingsprojecten zijn duidelijk bedoeld voor leerlingen. Leerkrachten en directie worden als doelgroepen beduidend minder vaak betrokken.**
3. **Het merendeel van de projecten is gebaseerd op het concept van uitwisseling of correspondentie. Er wordt veel minder gewerkt met immersie of parallele lessen. Andere projectvormen die ook werden genoemd gaan van (buitenlandse) stages en e-mailprojecten tot toneelstukken, sportkampen en taalonderwijs verzorgd door native speakers.**
4. **Het is duidelijk dat de meeste projecten gebaseerd zijn op reële contacten. Virtuele contacten komen ook aan bod, zij het in ietwat mindere mate.**
5. **Opvallend is dat slechts een zeer kleine fractie van de deelnemende scholen kan rekenen op extra ondersteuning. Zij die toch een beroep kunnen doen op aanvullende hulp geven te kennen dat de aangeboden steun vaker financieel dan pedagogisch van aard is.**
6. **Interessant is ook dat meer scholen binnen de EMR vinden dat er binnen de eigen onderwijsinstelling onvoldoende aandacht uitgaat naar buurtaalonderwijs dan dat er scholen zijn die vinden dat er voldoende aandacht aan wordt besteed.**

7. **HET LAGE ANTWOORDPERCENTAGE BEKOMEN VOOR DEZE STUDIE IS OP ZICHZELF REEDS EEN DUIDELIJKE INDICATIE VAN HET FEIT DAT ER (TE) WEINIG INSTELLINGEN BINNEN DE EMR ZIJN DIE BEWUST EN ACTIEF BEKOMMERD ZIJN OM BUURTAALONDERWIJS!**
8. **Instellingen die niet (meer) deelnemen aan projecten geven duidelijk te kennen dat de belangrijkste verklarende factor een té hoge werkbelasting is. Daarnaast wordt het gebrek aan financiële en didactische middelen ook vaak als een hinderpaal vermeld.**
9. **Opvallend is dat globaal genomen weinig scholen die niet deelnemen aan een project de meerwaarde en het rendement van een buurtaal- en ontmoetingsproject in vraag stellen. Dit toont aan dat het niet zo is dat scholen binnen de EMR a priori negatief staan tegenover dergelijke initiatieven!**

5. Aanvullende opmerkingen

De deelnemers beschikten ook over de mogelijkheid om hun antwoorden op sommige vragen van verder commentaar te voorzien. Dit leverde ook een aantal interessante aanvullende opmerkingen op. We geven hieronder enkele van de belangrijkste weer.

1. **Andere belangrijke factoren die scholen weerhouden van participatie aan buurtaal- en ontmoetingsprojecten zijn: (1) een gebrek aan degelijke informatie en mogelijkheden tot wederzijdse uitwisseling van ervaringen, (2) een té druk bezet lesprogramma, (3) wijzigingen in het directie- en lerarenkorps, (4) een tekort aan goed opgeleide leerkrachten die over de vereiste competenties beschikken.**
2. **Voor de subregio's Luik en Belgisch Limburg werd door verscheidene instellingen opgemerkt dat het taalkundige niveau van leerlingen (meestal van allochtone origine) té laag is om deel te kunnen nemen aan een buurtaalproject. Velen onder hen hebben namelijk reeds moeite om de subregionale voertaal (Frans voor Luik en Nederlands voor Belgisch Limburg) voldoende onder de knie te krijgen omdat hun eigen moedertaal Turks of Arabisch is.**
3. **Iets wat ook duidelijk in het oog springt is dat verschillende scholen binnen de subregio Luik prioriteit geven aan het Engels (en dus niet het Nederlands of Duits) als te onderwijzen vreemde taal.**
4. **De deelnemende scholen hechten, naast de puur taalkundige dimensie van een buurtaal- en ontmoetingsproject, inhoudelijk belang aan de volgende aspecten: (1) kennismaking met andere taal en cultuur, (2) opbouwen van vriendschappen en onderhouden van contacten, (3) kwaliteitszorg, (4) ontwikkeling van een curriculum met een Euregionale/Europese dimensie,**

(5) doeltreffende voorbereiding op arbeidsmarkt, (6) vakoverschrijdende samenwerking, (7) uitwisseling van andere lesmethodes en nieuwe leermiddelen, (8) leren werken in teamverband.

6. Gevraagde overheidssteun

Ook werd de deelnemers gevraagd (1) of en (2) waarvoor precies zij nood hadden aan aanvullende overheidssteun. Concreet werden de volgende verlangens uitgesproken:

- 1. Meer ruimte op de uurroosters voor buurtaalonderwijs**
- 2. Meer en betere verstrekking van informatie**
- 3. Bruikbaar (en efficiënter) didactisch materiaal**
- 4. Native speakers om taalonderwijs te ondersteunen**
- 5. Meer mogelijkheden tot uitwisseling van opgedane ervaringen**
- 6. Projecten zouden niet mogen resulteren in extra taakbelasting**
- 7. Financiële ondersteuning**
- 8. Betere logistieke omkadering**

7. Aanbevelingen

Samengevat kan gesteld worden dat er, naast de vraag naar meer financiële middelen en ruimte op het lesrooster, 3 absolute topprioriteiten zijn waar beleidsmatig aan tegemoet zou moeten worden gekomen om te kunnen voorzien in een beter en verder doorgedreven buurtaalonderwijs:

1. OPLEIDING VAN TAALLEERKRACHTEN OPTIMALISEREN

2. MEER SENSIBILISERING EN BETERE VERSPREIDING VAN INFORMATIE

3. FORUM VOOR NETWORKING + UITWISSELING DIDACTISCH MATERIAAL

Inmiddels bezint de Werkgroep zich over een geïntegreerd buurtalenplan 2010 waarin, via een ruim project (Interreg III?), aan meerdere van vermelde punten tegemoet wordt gekomen. Zo denkt men ondermeer aan:

- Organisatie van een EMR-studiedag van taalleraars waar informatie kan verspreid worden en ideeën kunnen worden uitgewisseld
- Opbouw van een (virtueel) uitwisselingsplatform voor de realisatie en gratis uitwisseling van leermateriaal
- Samenstelling van een mailinglist voor de verspreiding van recente informatie en het onderhouden van netwerking
- Opbouw van een (virtuele) uitwisselingsmarkt waar vraag en aanbod van uitwisseling elkaar ontmoeten en actuele praktische info beschikbaar gesteld wordt.
- Euregionalisering van de bijzonder positieve ervaringen van www.olyfran.org
- Samenstelling van een draaiboek (met voorbeeldprotocols) waarin alle basisinfo voor de opstart van een project als een soort stappenplan of “check-list” wordt samengebracht. Dit ter beschikking stellen via internet.
- Optimalisering van de taallerarenopleiding door toevoeging van een component “projectwerking” aan het curriculum.
- Didactisch materiaal laten ontwikkelen rond de EMR door studenten in de (taal)lerarenopleiding en dit ter beschikking stellen via internet.

14.07.2006